

A magyarországi gyógyszertárak névadási szokásai 1932-2013

Dobson Szabolcs, Dobson Dénes

Bevezetés

A magyarországi gyógyszertár névadási szokásokról még nem született korszakok közötti számszerű összehasonlító vizsgálat. Az alábbiakban összevetjük gyógyszertáraink névadási jellemzőit 1932-ben és 2013-ban, különös tekintettel a keresztény vallási fogalmak és nevek használatára.

Ez az összehasonlítás azért is érdekes, mert az 1950-es államosítás után a patikák neveit eltörölték és megkülönböztetésképpen megyénkénti sorszámokat adtak a gyógyszertáraknak. Az 1980-as évek végétől külön engedéllyel lehetett nevet adni, ekkor főként a gyógyszerészi tudományok kiemelkedő személyeiről neveztek el gyógyszertárakat (pl. Than Károly, Rozsnyay Mátyás, Schulek Elemér) (1).

Az 1994-es patikajog visszahozta a régi európai hagyományt. A mai gyógyszertárak nevei úgy alakultak, hogy részben visszatértek az államosítás előtti névhez, másrészt régi hagyományoknak megfelelő (állat, mitológia, szentek, elhelyezkedés, tulajdonos) nevet választottak, harmadrészt pedig nagy számban jelentek meg a korábban nem, vagy alig használt névvel a gyógynövényekről (pl. kamilla, zsálya, mályva, hársfa, fagyöngy, stb.) elnevezett gyógyszertárak (1).

Az 1932-es és a 2013-as gyógyszertárlistát, valamint az 1. hivatkozást (*Grabarits, I.: Nomen est omen. A gyógyszertárak névadásának érdekességei*) az érdeklődők, illetve kutatók megtalálják a www.gyogyszerestortenet.hu honlap Múzeum menüpontjában, ezen belül a *Patikáink története* almenüpontban.

A magyarországi gyógyszertárak névadási szokásai az 1932-es állapot alapján

A gyógyszertárak száma az 1932 december 31-i állapot szerint 1317 volt, közülük a a Gyógyszerészek Évkönyvének 1933-as kiadásából 1298 neve ismeretes (2).

Az 1. Táblázat ismerteti a vallási (ami a keresztény vallási fogalmakat és neveket fed; világiként vettük figyelembe a görög-római mitológiai eredetű neveket) és a világi eredetű nevek számát és arányát földrajzi régiók szerint, valamint összesítve a az 1932. 12. 31-i állapot alapján (2).

1. Táblázat: a vallási és a világi eredetű nevek száma és aránya földrajzi régiók szerint és összesítve a az 1932. 12. 31-i állapot szerint

Gyógyszertárak	Dunántúl	Tiszántúl	Duna-Tisza köze	Mindösszesen
Összes gyógyszertár	356 (100%)	197 (100%)	745 (100%)	1298 (100%)*
Vallási eredetű név	247 (70%)	118 (60%)	407 (55%)	772 (59%)

Világi eredetű név	109 (30%)	79 (40%)	338 (45%)	526 (41%)
---------------------------	-----------	----------	-----------	-----------

*Összesen 1317 patika működött ebben az időszakban, de 20 patika neve ismeretlen

Amint látható a patikák neveinek országos szinten 59%-a, tehát a többsége volt vallási eredetű, míg 41%-a világi. Ezen belül a Dunántúlon valamelyest nagyobb arányban képviseltették magukat a vallási eredetű nevek (70%).

A 2. Táblázat az első tíz leggyakoribb vallási és világi eredetű gyógyszernevet mutatja a gyakoriságuk szerinti csökkenő sorrendben az 1932. 12. 31-i állapot szerint (2).

2. Táblázat: az első 10 leggyakoribb vallási és világi eredetű gyógyszernevet az 1932. 12. 31-i állapot szerint

Gyakorisági sorrend	Vallási eredetű nevek (db.)	Világi eredetű nevek (db.)
1.	Megváltó (136)	Magyar Korona (76)
2.	Isteni gondviselés (92)	Remény (48)
3.	Órangyal (77)	Kígyó (31)
4.	Szentháromság (64)	Magyar király (21)
5.	Segítő Mária (47)	Erzsébet (15)
6.	Szent István (44)	Turul (14)
7.	Angyal (41)	Arany sas (12)
8.	Szentlélek (35)	Oroszlán (10)
9.	Páduai Szent Antal (22)	Arany oroszlán (9)
10.	Szent László (20)	Csillag (8)
Összesen	578	244

Az első 10 leggyakoribb vallási eredetű név összesített száma (578) az összes vallási eredetű nevek (772) kb. 75%-át képviseli, míg az első 10 leggyakoribb világi név összesített száma (244) az összes világi eredetű névnek (772) csak a 46%-át reprezentálja.

Az I. Világháború és a Trianon utáni időszakban (1919-1925) alapított gyógyszerárak névtípusai

Ebben az időszakban összesen 152 gyógyszerárat alapítottak, ebből 27-et (18%) Budapesten. E patikák földrajzi elhelyezkedésében nem lehet olyan markáns jellegzetességet észlelni (térképre helyezés alapján), amely a határok megváltozására lenne visszavezethető, de ilyen nem is várható, tekintettel arra, hogy a határok megváltozása nem járt olyan regionális lakosság szám változásokkal, amelynek tükröződnie kellett volna a megmaradt országrész patikahálózatában.

A 3. Táblázat ismerteti a vallási és a világi eredetű nevek számát és arányát 1919-1925 között, földrajzi régiók szerint és összesítve.

3. Táblázat: a vallási és a világi eredetű nevek száma és aránya földrajzi régiók szerint és összesítve a 1919-1925 között

Gyógyszertárak	Dunántúl	Tiszántúl	Duna-Tisza köze	Mindösszesen
Összes gyógyszertár	41 (100%)	28 (100%)	81 (100%)	150 (100%)*
Vallási eredetű név	27 (66%)	16 (57%)	54 (67%)	97 (65%)
Világi eredetű név	14 (34%)	12 (43%)	27 (33%)	53 (35%)

*Összesen 152 patikát alapítottak ebben az időszakban, de 2 patika neve ismeretlen

Amint a 3. Táblázatban látható, az 1919-1925 között alapított patikák névválasztása vallási, illetve nem vallási eredet szerinti megosztásban lényegében megfelel az 1932. 12. 31-i állapot szerintinek (2).

A világi patikanevek között előfordultak érdekességek, mint pl. a Rokkant Sas (Budapest, II. ker., Retek utca 79.), a Statisztika (Budapest, II. ker., Margit körút 54.), a Tinódi Sebestyén (Sárbogárd), Vaskereszt (Nyíregyháza) vagy a Kincsem (Alag) patika (2).

A névadási szokások összehasonlító áttekintése 1880-1932 között

A 4. Táblázat a gyógyszertárak elnevezését mutatja a vallási és a világi eredetű nevek szerinti felosztásban 1880-1932 között, az illető patikák alapítási éve szerinti három időszakban (1900-1918, 1919-1925 és 1880-1932) (2).

4. Táblázat: A gyógyszertárak elnevezése 1880-1932 között, három időszakban (1900-1918, 1919-1925 és 1880-1932)

Gyógyszertárak	1880-1899	1900-1918	1919-1925	1926-1932
Összes gyógyszertár	297 (100%)	283(100%)	150 (100%)*	184 (100%)**
Vallási eredetű név	225 (76%)	155(55%)	97 (65%)	115(62,5%)
Világi eredetű név	72 (24%)	128(45%)	53 (35%)	69(37,5%)

*Összesen 152 patikát alapítottak ebben az időszakban, de 2 patika neve ismeretlen

**Összesen 198 patikát alapítottak ebben az időszakban, de 14 patika neve ismeretlen

Amint látható a 4. Táblázatból, a vallási eredetű nevek száma hagyományosan többségben volt a XX. század előtt is.

A magyarországi gyógyszerterek névadási szokásai a 2013. 08. 01-i állapot alapján

A gyógyszerterek száma 2013. 08. 01-i állapot szerint 2334 volt (3). Az 5. Táblázat ismerteti a vallási és a világi eredetű nevek számát és arányát földrajzi régiók szerint, valamint összesítve a 2013. 08. 01-i állapot alapján (3).

5. Táblázat: a vallási és a világi eredetű nevek száma és aránya földrajzi régiók szerint és összesítve a 2013. 08. 01-i állapot szerint

Gyógyszerterek	Dunántúl	Tiszántúl	Duna-Tisza köze	Mindösszesen
Összes gyógyszerter	674 (100%)	575 (100%)	1085 (100%)	2334 (100%)
Vallási eredetű név	121 (18%)	66 (11,5%)	162 (15%)	349 (15%)
Világi eredetű név	553 (82%)	509 (88,5%)	923 (85%)	1985 (85%)

Amint az 5. Táblázatból látható, az 1932-es állapothoz képest a vallási eredetű nevek aránya 59%-ról 15%-ra zsugorodott. Mindazonáltal a Dunántúlon némiképp most is magasabb a vallási nevek aránya.

A 6. Táblázat az első tíz leggyakoribb vallási és világi eredetű gyógyszerternevet mutatja a gyakoriságuk szerinti csökkenő sorrendben az 2013. 08. 01-i állapot szerint (3).

6. Táblázat: az első 10 leggyakoribb vallási és világi eredetű gyógyszerternév a 2013. 08. 01-i állapot szerint

Gyakorisági sorrend	Vallási eredetű nevek (db.)	Világi eredetű nevek (db.)
1.	Szent István* (31)	Kígyó (36)
2.	Szent György (21)	Alma (30)
3.	Órangyal (20)	Pingvin (30)
4.	Megváltó (17)	Kamilla (24)
5.	Szentháromság (13)	Korona (24)
6.	Szent László (12)	Borostyán (23)

7.	Segítő Mária (10)	Hársfa (19)
8.	Szent Imre (10)	Fagyöngy (19)
9.	Szent Margit (9)	Kristály (18)
10.	Szentlélek (9)	Írisz (17)
Összesen	142	240

*A vastagbetűs gyógyszertárnevek szerepelnek az 1932-es tíz leggyakoribb patikanév között is

Az első 10 leggyakoribb vallási eredetű név összesített száma (142) az összes vallási eredetű nevek (349) kb. 40,7%-át képviseli. Ezzel szemben az első 10 leggyakoribb világi név összesített száma (240) az összes világi eredetű névnek (1985) csak a 12,1%-át reprezentálja (3).

A világi eredetű nevek között jelen van a patikaláncok hatása (Alma, Pingvin).

Összességében tehát a 2013-ra kialakult gyógyszertári névadási szokások lényegesen diverzifikáltabbak, mint amilyenek az 1932-ben voltak.

Következtetések

- A magyarországi gyógyszertárak névadási szokásai az elmúlt kb. 80 év alatt jelentősen megváltoztak.
- Az 1932-es állapothoz képest radikálisan visszaszorultak a vallási eredetű nevek (59%-ról 15%-ra). Ezen belül érdekes módon tendenciájában nem történt változás abban, hogy a vallási eredetű nevek aránya a Dunántúlon valamelyest nagyobb (1932-ben 70%, 2013-ban 18%), mint a Duna-Tisza közén (1932-ben 55%, 2013-ban 15%), illetve a Tiszántúlon (1932-ben 60%, 2013-ban 11,5%).
- Az I. Világháborút követő időszaknak, különös tekintettel Trianonra nincs kimutatható földrajzi hatása az 1919-1925 között alapított gyógyszertárak földrajzi megoszlásában.
- A 2013-as adatok azt mutatják, hogy a névadás szokások jelentős elvilágiasodása mellett él a vallási eredetű névadáson belül a hagyomány is, hiszen a 2013-as 10 leggyakoribb vallási eredetű patikanévből 7 már az 1932-es 10 leggyakoribb vallási eredetű név között is szerepel. Ezzel szemben a 10 leggyakoribb világi eredetű elnevezések között csak egyetlen név esetében (Kígyó) van átfedés.

Hivatkozások

1. *Grabarits, I.:* Nomen est omen. A gyógyszertárak névadásának érdekességei. www.szikm.hu/kep/csodapatika/10_Nomen_est_omen.pdf
2. *Karlovszky, G.; Koritsánszky, O. (szerk.):* Gyógyszerészek évkönyve (Gyógyszerészek zsebnaptára) az 1933-ik évre 61 (9). A Gyógyszerészi Közlöny, a Gyógyszerészi Értesítő és a Gyógyszerészi Hetilap egyesített kiadóhivatalának kiadása, Budapest, 1933.

3. Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat: Működő gyógyszerárak, 2013. 08. 01.
https://www.antsz.hu/felso_menu/lakossagi_tajekoztatas/gyogyszerellatas_felugyelete/gyogyszerarak